

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE SOSYAL ADALET: SOSYAL POLİTİKA VE DAYANIKLILIK ÇERÇEVESİNDEN BİR İNCELEME

¹Olcay BESNİLİ MEMİŞ

Öz

İklim değişikliği, belirsiz, uzun vadeli ancak gerçek riskler ile toplumun en kırılgan kesimlerini ekonomik, sosyal ve çevresel olarak etkilemektedir. Böylece, toplumların refah ve huzurunu bozan birçok sosyal sorunla karşı karşıya kalması beklenmektedir. Bu anlamda iklim değişikliği ile mücadele ederken, sosyal adaleti tesis eden politikaların üretilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. İklim değişikliği ile mücadele, mevcut literatürde farklı yaklaşımlarla karakterize edilmektedir. Özellikle dayanıklılık yaklaşımı, gündemde önemli bir yer tutarak, mücadelenin ilkesini oluşturmaya aday gösterilmektedir. Bu bağlamda bu çalışma, iklim değişikliği ile mücadelenin kurgulanmasındaki temel yaklaşım olarak sosyal politika ve dayanıklılığı inceleyerek mücadelenin ihtiyaç duyduğu sosyal adalet anlayışına yakınlığı ile ilgili bir tartışma yürütmek amacıyla yazılmıştır. Söz konusu tartışma, iklim değişikliği ile mücadelenin çerçevesini oluştururken yeni bir anlayışa ihtiyacı sorgulamak için gerekmektedir. Sonuç olarak, dayanıklılığın önemli avantajları olmasına rağmen, sosyal politikanın araç, amaç, içerik ve deneyim gibi konularda daha fazla öne çıktığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda sosyal politikanın, özünde hazır bulunan evrensel normlara sıkı sıkıya bağlılığı ve normatif kurumlarla olan politik ilişkisinin güçlendirilerek iklim değişikliği ile mücadele bağlamında güncellenmesinin, sosyal adaleti tesis etme konusunda önemli sonuçlar ortaya koyacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: İklim Değişikliği, Sosyal Politika, Sosyal Adalet, Dayanıklılık

The Climate Change and Social Justice: A Social Policy and Resilience Framework

Abstract

Climate change affects the most vulnerable segments of society economically, socially and environmentally, with uncertain, long-term but real risks. As a result, societies are likely to face many social problems that disrupt their welfare and peace. In this sense, it is necessary to develop policies that establish social justice while fighting against climate change. It is characterised by different approaches in the existing literature. In particular, the resilience approach occupies an important place on the agenda and is nominated to form the principle of the fight. In this context, the aim of this study is to examine social policy and resilience as a basic approach in the fight against climate change and to discuss its proximity to the understanding of social justice that the fight requires. This discussion is necessary in order to question the need for a new understanding in the framing of the fight against climate change. As a result, although resilience has important advantages, it is understood that social policy is more distinctive in terms of means, objectives, content and experience. In this context, it is argued that updating social policy in the context of fighting against climate change, by strengthening its strict adherence to inherent universal norms and its political relationship with normative institutions, will yield important results in establishing social justice.

Keywords: Climate Change, Social Policy, Social Justice, Resilience

¹Arş. Gör. Dr., Atatürk Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri, e-posta: olcay.besnili@atauni.edu.tr, ORCID: [0000-0003-1821-2143](https://orcid.org/0000-0003-1821-2143)

GİRİŞ

İklim araştırmacılarının büyük çoğunluğu, iklim değişikliği risklerinin gerçek olduğunu, mücadele için çabaların başarısız olması veya gecikmesi halinde, atmosferdeki sera gazlarının artacağını kabul etmektedir (Coach, 2012: 2). Sera gazları, insan yaşamını ve yaşamın gereklerini tehdit eden çevresel bozulmalara yol açmaktadır. Bu anlamda iklim değişikliği, uzun vadeli, belirsizlikler içeren, refahı tehdit eden hem küresel hem de nesiller arası bir sosyal sorundur. Bu anlamda geleneksel sosyal sorunlarla hem benzer hem de farklılıklar içeren yeni bir sosyal sorun olarak tanımlanabilir (Gough vd., 2008: 328-329). Aynı şekilde, ekonomik, sosyal ve çevresel açıdan eşişsiz toplumlara derinden etkileme potansiyeline sahiptir. Bu nedenle, iklim değişikliği ile mücadelenin ekonomik, sosyal ve çevresel hedeflerin bütünlüğü ve sosyal adalet temelinde kurgulanması gerekmektedir. Ancak, iklim değişikliği ile mücadelenin odak noktası henüz kesinlik kazanmamıştır. Özellikle yaklaşım konusunda çeşitli tartışmalar yürütölmekte, sürdürülebilirlik, enerji verimliliği, karbon ticareti gibi birçok yaklaşımla iklim değişikliği ile mücadele kurgulanmaktadır (Beg vd., 2002: 129). Ancak, bu yaklaşımların dışındaki iki yaklaşım özellikle dikkat çekmektedir. Bunlardan ilki sosyal politika, önemli bir geçmişe sahiptir ve devletin aktörlüğündeki toplumsal düzenlemelerle her sosyal grup için sosyal adaleti sağlamayı amaçlamaktadır. Hiç kuşkusuz bu düzenlemeler, ekonomik, sosyal ve kültürel eşişsizliklerin azaltılması, fırsat eşişliğinin sağlanması ile ilgili güvenlik ağları ve güvenceleri içermekte ve en nihayetinde, sosyal adalet ve barışın tesis edilmesini hedeflemektedir (Gough, 2018; Gülmez, 2008; Koray, 2008; Talas, 1992). Bir diğer yaklaşım olan dayanıklılık, genellikle bir afet gibi toplumun direnç dinamiklerini sarsan olaylar karşısında dayanma güç ve yeteneklerini geliştirmeyi hedeflemektedir. Dayanıklılık; kişisel, toplumsal, ekosistemsel, kentsel vb. düzeyde ele alınmakta ve bireysel ve toplumsal girişimlerle düzenlenmektedir. Bu bağlamda, ekosistem için çevresel sürdürülebilirliği, bir kent için altyapısal bir güçlenmeyi; bireyler ve toplum için psikolojik ve ekonomik dayanma yeteneğini ifade etmektedir (Folke, 2006; Gunderson, 2000; Nelson, 2007; Reid, 2013).

Bu çalışmanın amacı, sosyal politika ve dayanıklılığı ele alarak, iklim değişikliği ile mücadelenin kurgulanmasında sosyal adaletin yeri ve önemini vurgulayan bir tartışma yürütmektir. İklim değişikliği ile mücadele, yaşamsal önemde sosyal, ekonomik ve çevresel birçok sorunun çözümleri için aciliyetler içeren bir yapıdadır ve ulusal bütünlük ve toplumsal fayda için belirli bir ilke çerçevesinde ele alınmalıdır. Bu bağlamda, en önemli ve gerekli ilkenin sosyal adalet olduğu ön kabulü ile söz konusu iki yaklaşımın içeriğini tartışarak, yeni bir yaklaşıma ihtiyaç olduğu ile ilgili bilişsel boşluğu kapatmak çalışmanın en önemli çıktısidir. Bu doğrultuda çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, iklim değişikliğine yönelik kavramsal çerçeve çizilmiştir. İkinci bölümde, iklim değişikliği ile sosyal adaletin bağlantısı ortaya konmuş, önemi ile gerekçeler ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise, sosyal politika ve dayanıklılık kapsamında iklim değişikliği ile mücadele tartışmalarına yer verilmiştir. Çalışma, tartışma ve sonuç bölümü ile sona ermektedir.

1. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ KAVRAMI

4.1. İklim Değişikliğinin Tanımı

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nde iklim değişikliği; “*karşılaştırılabilir zaman dilimlerinde gözlenen doğal iklim değişkenliğine ek olarak, doğrudan veya dolaylı olarak küresel atmosferin bileşimini bozan insan faaliyetleri sonucunda iklimde oluşan bir değişiklik*” şeklinde tanımlanmıştır (UN, 1992). İklim değişikliği, yağışlar, sıcaklık, mevsimlerin zamanlaması, biyoçeşitlilik ve ekosistem hizmetlerinin durumu üzerindeki gerçek ve somut etkileri sayesinde sosyal ve ekonomik olarak meydan okumalar içermektedir. Mevcut ve potansiyel etkiler, arazi kaybı, ekosistem hizmetlerinin kaybı ya da verimsizliği, göçler, sağlığın bozulması, ekonomik dönüşümler ve sosyal çatışmalar şeklinde özetlenebilir (Adger vd., 2012: 113). Buna göre iklim değişikliği, doğası gereği küreseldir, uzun vadeli ekonomik ve sosyal riskler içermektedir ve ülkeler, insanlar ve nesiller arasında dağılımsal zorlukları beraberinde getirmesi nedeniyle insanlık tarihinin en zorlu kolektif sorunu kabul edilmektedir (Wolf, 2012: 777). İklim değişikliği sosyal etkileri ve sonuçları bağlamında ele aldığımızda, her bölge, ülke ya da sosyal grubun eşit derecede tahribat yaşaması beklenmemektedir. Bu duruma sebep olarak, iklim değişikliğinin altının çizilmesi gereken iki unsuru gösterilebilir.

1.2. İklim Değişikliğinin Unsurları

İklim değişikliği, farklı ve eşit olmayan toplumsal etkilerle karakterizedir. Buna göre, kişisel, çevresel, sosyal ve ekonomik eşitsizliklerine göre etkinin yoğunlaşacağı ve eşitsizliklerin derinleşmesine neden olacağı düşünülmektedir (Preston vd., 2014: 2-3). Aynı zamanda, iklim değişikliği etkilerinin doğası ve şiddeti, bölgeler, ülkeler ya da coğrafyalar bağlamında önemli ölçüde değişmektedir. Gerçekten, tarım sektöründe çalışanlar ile ofis çalışanlarının aynı nedenlerle farklı etkilere maruz kalması söz konusudur. Ancak, sosyo-ekonomik bir özellikleri nedeniyle iki bölge kıyaslandığında (örneğin: tarım ve sanayi bölgeleri) etkinin nedenleri ve şiddetinin aynı olmaması beklenmektedir. Bu anlamda iklim değişikliği, toplumların, ekonomilerin, coğrafyaların karşı karşıya kaldığı yeni bir sosyal sorundur (Schaffrin, 2011: 17). Nitekim, iklim değişikliğinin etki ve sonuçlarının neden olduğu sosyal sorunlar ve eşitsizlikler, iki önemli unsur olarak belirlenmekte ve bu bölümde incelenmektedir.

1.2.1. Sosyal Sorunlar

İklim değişikliğinden kaynaklanan sosyal sorunlar, büyük ölçüde karmaşıktır ve geleneksel sosyal sorunlara hem benzer hem de çok farklıdır. İklim değişikliğinin geleneksel sosyal sorunlarla benzeşen yönleri, ortaya çıkma, etkileme ve mücadele ile ilgili çerçevelerde karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda, geleneksel sorunlar gibi iklim değişikliği de sanayileşme, kentleşme ve demokratikleşme ile ilgilidir. Ayrıca, her ikisi de nimet külfet dağılımında toplumsal çatışmalar ortaya çıkarmaktadır. Son

olarak ise önemli ekonomik ve siyasi kısıtlamalar altında mücadele edilmesi mümkündür (Sun ve Yang, 2016).

İklim değişikliğini yeni bir sosyal sorun olarak görmemize neden olan en önemli özelliği belirsizlik ile ilgilidir (Gough vd., 2008: 328-329). Buna göre iklim değişikliğinin etkisi, diğer sosyal sorunların etkisine göre daha az öngörülebilir durumdadır. Bir başka deyişle, işsizlik ya da yoksulluk gibi geleneksel sosyal sorunların kırılabilirlikleri doğrudan görünebilirken, iklim değişikliğiyle ilgili sorunlar yaygın, dolaylı ve büyük ölçüde daha uzun bir zaman ufku sahtir (Hermwille, 2016: 20).

İklim değişikliği ile ilgili riskler doğrudan ve dolaylı olarak tanımlanmıştır. İklim değişikliğinin ekosistem hizmetleri ve hava ile ilgili görünebilir etkileri, sağlık, istihdam, konut ve ekonomik refahı ve dolayısıyla ilgili refah programlarını doğrudan etkilemektedir. Ancak dolaylı risklere, kamusal müdahaleye ihtiyacı baskı altına almak için maliyeti topluma aktarmaya çalışan iklim değişikliği ile mücadele politikaları neden olmaktadır. En bilinen örnek, iklim değişikliği ile mücadele için gerekli görülen ve sıkça tartışılan karbon vergileridir. Tüm maliyetin topluma aktarıldığı bir durumda, toplumun en kırılabilir kesimlerinin olumsuz şekilde etkilenmesi mümkündür (Gough vd. 2008: 334). Bu anlamda, iki durumda da belirsiz ve öngörülemez riskler ciddi bir sosyo-ekonomik maliyet kalemi iken, mücadelenin de önemli maliyetler içermesi ve genellikle sosyal gruplar içerisinde en korunmasız kesime yüklenilmesi sosyal adalet ile kaygıları ortaya çıkarmaktadır (Barbier, 2013: 113) Böylece, iklim değişikliğini diğer sosyal sorunlardan ayrı tutmak değil, tüm sosyal sorunları içerecek ve yeni risklere hazırlıklı olmak şeklinde tanımlamak ve mücadeleyi de hassas bir şekilde kurgulamak, yeni sosyal sorunlar yaratacak bir çerçeveden uzaklaşmak gerekmektedir (Paavola, 2008, Preston vd., 2014; Venn, 2019; Fernandes-Jesus vd., 2020; Ogunbode, 2022).

1.2.2. Eşitsizlikler

İklim değişikliğinin sonuçları, şiddeti farklı olsa da toplumdaki her bireyi etkileyecektir. Buna göre, en önemli etki ve sonuçların, barınma, sağlık, istihdam ve gelir üzerinde görülmesi beklenmektedir. İklim değişikliğinin toplumsal etkileri, dengesiz sosyal kırılabilirlik biçimleri nedeniyle oluşmaktadır. Bu anlamda kişisel, çevresel ve sosyal faktörlerin durumundan etkilenmektedir. Kişisel faktörler, engellilik, cinsiyet veya yaş gibi bireysel özelliklerdir. Çevresel faktörler, yaşanan konutun durumu, çevrenin durumu, coğrafi özellikler ve çevre ile bireysel ilişkilerdir. Sosyal faktörler, insanların sosyal ağlarının gücü ve gelir seviyeleri gibi yönleri içermektedir. Bu faktörler, iklim değişikliğinin, toplumun refahını ne derece etkileyeceğini belirlemektedir (Weckroth ve Ala-Mantila, 2022).

Kişisel faktörlerden cinsiyet, iklim değişikliğinden bağımsız olarak önemli eşitsizliklere maruz kalmaktadır. Bu durumun, iklim değişikliği ile birlikte derinleşmesi ve kadınların erkeklere oranla daha fazla etkilenmesi beklenmektedir. Kadınlar, cinsiyete bağlı sosyal ve ekonomik rol ve sorumlulukları, işgücü piyasasındaki konumları, eğitim, teknoloji kullanımı ve sosyal koruma gibi alanlarda erkeklere oranla daha dezavantajlı durumdadır. Bu bağlamda, kadınların mevcut durumları, birçok eşitsizliği içermekte ve onların çevresel felaketler karşısında daha kırılabilir olmalarına neden olmaktadır (Montt,

2018: 5). Örneğin kadınlar, tarım gibi ekosistem hizmetlerine doğrudan bağlı sektörlerde yoğun bir şekilde istihdam edilmektedir. Tarım sektöründeki işlerin yok olması, kadınların işsiz ve yoksul kalmasına neden olacaktır. Ayrıca kadınların, görece istihdam edilmediği inşaat, imalat ve mühendislik alanlarında yeni oluşacak işlerde şimdiden dışlandığı da görülmektedir (ILO, 2018: 12).

Yaş ve engellilik de cinsiyete benzer şekilde eşitsizlikler ortaya çıkarmaktadır. Yaşlı veya engelli bireyler, iklim değişikliğinin neden olacağı afet ve aşırı hava olaylarından en önce etkilenecek sosyal gruplara dahildir. Bu tür etkilerle karşılaştıklarında, fiziksel durumları yaşadıkları felaketten kurtulmaya elverişli olamayabilir. Aynı zamanda, aşırı sıcaklıklara, hava kirliliğine, kronik hastalıklara daha yatkın oldukları için, iklim değişikliğinden etkilenmeleri daha hızlı ve kolay olmaktadır. Özellikle yaşlı bireylerin, deri kan akışı ve terleme yoluyla ısıyı dağıtma kapasitelerinin azalması nedeniyle ısı stresine maruz kalma riski daha fazladır. Bu durum fiziksel eşitsizliklerinin iklim değişikliği ile birlikte daha fazla dezavantajlar içereceğini, afetle baş etme ve sağlık konularında sorunlarının artacağını göstermektedir (ILO, 2018: 23-24).

Bununla birlikte, özellikle geçimlerini sağlayacak ücret gelirine erişimde de sorunlar yaşamaları beklenmektedir. Mevcut durumda, yaşlı veya engelli bireyler, işgücü piyasasında kolaylıkla iş bulamamakta, meslek değiştirememektedir. Ayrıca, özellikle yaşlı bireyler yeni becerileri gençlere oranla kolay edinmemektedir. Bu durumda, iklim değişikliğinin ortaya çıkardığı mesleki dönüşümden olumsuz etkilenerek, şiddetli yoksulluk yaşamaları mümkün hale gelmektedir. Yaşlı ve engellilere yönelik ön yargılar, toplumdan ya da işgücü piyasasının kendi dinamiklerinden de kaynaklandığı gibi onlara özgü eğitim programlarının da eksikliğinden kaynaklanabilmektedir ve bu durum iklim değişikliğinin etkilerinin yoğun görülmeye başladığında ekonomik dezavantajlarını daha da derinleştirmektedir (ILO, 2018: 25).

Yaşa bağlı dezavantajlar çocukları da etkileyecektir. Kendi fiziksel zayıflığının yanında, yaşadığı ülkenin gelişmişlik düzeyi ve ailesinin gelir durumuna göre çocuklar, iklim değişikliğinden en çok etkilenecek gruptadır. Çocuklar, ailelerinin yaşadığı iş ve gelir kayıplarına bağlı olarak kötü yaşam koşullarına maruz kalabilir, gıda ve su erişiminde sorun yaşayabilirler. Bununla birlikte çocuklar, potansiyel olarak çevresel faktörlere (örneğin, ısı, kirlilik veya kıtlık) karşı yetişkinlerden daha savunmasızdırlar. Fiziksel olarak daha zayıf olmaları ve ısıyı daha az dağıtabilen yapıları, bu duruma gerekçe olarak gösterilebilir. Ayrıca, hamilelik ve erken çocukluk döneminde çevresel etkilerin yetişkinlik döneminde kalıcı etkilere sahip olduğuna dair güçlü kanıtlar vardır (Venugopal vd., 2016: 7). Bununla birlikte, sadece fiziksel sağlık sorunlarının değil, psikolojik gerilimlerin de görülmesi mümkündür. Böylece, çocukların anne karnından başlayarak maruz kaldıkları ortam, onların yaşam sürelerini ve sağlık durumlarını etkileyebilmektedir. Bu durum, sağlıksız doğum, kısa yaşam ve sakatlıklara neden olarak, ülkelerde olumsuz bir işgücü potansiyelinin de oluşmasına neden olmaktadır (Hanna ve Oliva, 2016).

Çevresel faktörlerin oluşmasında, ülkenin sosyo-ekonomik durumu ve iklim değişikliği anlayışı özellikle belirleyicidir. Eşitsizliklerin görece daha yoğun olduğu yoksul ülkeler, coğrafi olarak

Dünya'nın en fazla ısınmasının beklendiği ekvatora yakın bölgelerde konuşlanmıştır. Bu ülkelerde, çok yüksek hava sıcaklıklarına daha sık maruz kalmaları ve genellikle karbon yoğun yaşam biçimleri nedeniyle, aşırı hava olaylarının sık yaşanması, ekonomik yapıların işleyişine yol açan ekosistem hizmetlerinin kullanılamaz duruma gelmesi ya da verimliliğinin düşmesi gibi önemli etkiler oluşacaktır (ILO, 2018: 17). Bununla birlikte, özellikle gelişmekte olan ülkeler, katma değer zincirinin en alt seviyesindeki üretim aşamalarını geliştirmiş ülkeler adına kendi ülkelerinde gerçekleştirmektedir ve karbon salım merkezleri haline gelmektedir (Wiedmann vd., 2020: 3). Bu ülkelerdeki toplumsal yapı, genellikle ekonomik ve sosyal koruma düzeyi düşük ücretli çalışanlardan oluşmakta ve eşitsizliklerle tanımlanmaktadır. Bu anlamda bu ülkelerdeki toplumlar, iklim değişikliğinden hem çok fazla etkilenmekte hem de kırılganlıkları nedeniyle ciddi bir şekilde duyarlılık yaşamaktadır (Dunlop ve Brulle, 2015: 280).

Sosyal faktörler, bireylerin iklim değişikliğinin etkilerine karşı alınan önlem ve iyileştirici unsurlar ile belirlenmektedir. Bu anlamda, bireylerin gelir düzeyi ve sahip olduğu sosyal koruma ağları öne çıkmaktadır. Gelir düzeyi düşük bireylerin, daha kırılgan ve risklere daha açık oluşu, onları, maruz kaldıkları zararlarla başa çıkma ve bunlardan kurtulma yetenekleri açısından zayıf kılmaktadır (Dunlop ve Brulle, 2015: 281). Son olarak, enformel sosyal koruma sağlayacak bireysel ilişkilere sahip olmamanın önemli eşitsizliklere yol açacağı söylenebilir. Bu durumdaki bireylerin, sosyal ağlarını zayıflatan vatandaşlık statüleri, etnik ve dini köken ile mültecilik ya da zorunlu yerinden edilme durumları özellikle incelenmelidir. Mevcut durumda, toplumda var olan bu tür sosyal gruplar, ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel olarak dışlanmakta ve eşitsizliklerle karakterize edilen bir yaşam sürmektedir. Ancak iklim değişikliği, bazı ülke ya da bölgelerde yaşamı tehlikeye atacak ekonomik ve sosyal güvencesizlikler ortaya çıkararak, düzensiz ve kitlesel göçleri tetikleyecektir. Böylece bireyler, göç kararı verebilmek için gereken ekonomik ihtiyaçlardan başlayarak, bir başka ülkeye kabul edilme, siyasi kimlik edinme, dil, istihdam vb. konularda dezavantajlı durumda olacaktır (Mitsilegas, 2015: 78).

İklim değişikliği nedeniyle göçenlerin, yaşam koşullarının ve sağlık durumlarının bozulması; ekonomik, sosyal ve kültürel olarak dışlanmaları beklenmektedir. Bununla birlikte, göç edilen ülkeye ekonomik ve sosyal olarak önemli maliyet yükleri oluşturacakları düşüncesi ile kabul edilme ile ilgili sorunlar yaşayacaklardır. Ayrıca, toplumsal yaşama ve işgücü piyasasına katılım gibi konularda sahip oldukları dezavantajlar ve dolayısıyla sosyal koruma ve sosyal içerme mekanizmalarından yoksun olmaları mevcut koşullarını değiştirme fırsatından yoksun bırakmaktadır (Borhade, 2011: 458; Gawde vd., 2016: 783).

2. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN SOSYAL ADALET İLE İLİŞKİSİ

Sosyal adalet, toplumdaki her bir bireyin temel haklar ve özgürlüklere, fırsatlara ve sosyal korumaya sahip olduğu bir durumu tanımlamaktadır (Barker, 1999). Aynı şekilde bu durum, sosyal adaletin sağladığı eşit değer ve hakların da varlığını, eşitsizliklerin yok olmasını kapsamaktadır (Craig, 2002: 675). Bu anlamda sosyal adalet, adil dağılımın ilkesidir ve iklim değişikliğinin maliyetinin nasıl

dağıtılacağını ve dağıtmaya yönelik ilkeleri belirlemektedir (Moss, 2015: 52-53). Dağıtımın temel ilkeleri; insan hakları, ihtiyaçlar, liyakat, topluma katkı ve statü olarak belirlenmiş ve toplumsal faydanın en üst kademesi hedeflenmiştir. Ancak, sosyal adalet anlayışları arasında eşitlik kriterleri farklılık gösterebilir. Buna göre, ihtiyaca dayalı bir dağıtım, liyakate dayalı olandan çok daha eşitlikçi olma eğilimindedir. İnsan haklarına veya vatandaşlık haklarına göre dağılım, kuşkusuz her ikisinden de daha eşitlikçidir (Mullard ve Spicker, 2005: 205-206). Böylece, insan hakları temelinde kurgulanan iklim değişikliği ile mücadelenin, belirli bir düzeyde eşitliği sağlarken, sosyal adaleti de aynı zamanda sağlaması beklenmektedir (Ruppel, 2008: 103).

Literatürde iklim değişikliği ile mücadelenin sosyal adalet temelli yaklaşımı, “iklim adaleti” kavramı ile açıklanmaktadır. İklim adaleti, iklim değişikliği etkilerine toplu ve bireysel olarak hem hazır olmak hem de hazırlanma yeteneğine sahip olmak için politikaların oluşturulmasını gerektirmektedir. İklim adaleti için etik, yasal ve pragmatik olmak üzere üç ana gerekçe söz konusudur. Etik gerekçeler, insan hakları ve ahlaki değerlerden oluşmaktadır. Yasal olarak iklim adaleti, çeşitli uluslararası yasal çerçevelere dahil edilmiştir. Buna göre pragmatik olarak, toplumda adaletin tesis edilmesi halinde iklim değişikliği politikalarını destekleme olasılığının daha yüksek olacağı düşünülmektedir (Preston vd., 2014: 3-4).

İklim adaletinin tesisi, teknik açıdan sağladığı kolaylıkların yanı sıra iki açıdan iklim değişikliği ile mücadelenin içeriğine odaklanmaktadır. Bu anlamda iklim adaletinin sağlanması, daha zayıfın daha fazla korunmaya hakkı güvence altına alınarak ekonomik kalkınmayı ve sosyal barışın devamlılığını garanti altına almaktadır. Kalkınmanın devam etmesi, eşitsizliklerin sonlanması için talep edilen kamusal gücün bir gerekliliğidir (Barker vd., 2008: 320). Bu anlamda, sosyal sorunların temelden çözümlenmesi iklim değişikliği ile ilgili politikalara verilen ağırlığı da değiştirecektir. İkinci olarak ise, sosyal barışın sağlanması için önemli bir eşittir. Buna göre, iklim değişikliği, var olan eşitsizlikleri derinleştirdikçe sosyal ve/veya ekonomik toplumsal kırılmalık artacak, mücadele politikalarının yeterliliği ve en kırılmalıkların erişimi tartışmalı hale gelecektir (Lindley vd., 2011). Böylece, toplumun tamamında sosyal barışın tehlikede olması söz konusudur. Oysaki, iklim değişikliğinden etkilenen birey ya da grupların, durumlarını daha iyiye dönüştürebilmeleri, sosyal barışın mevcut koşullarına ve sosyal adaletin tesisine bağlı olduğu görülmektedir (Suhrke, 1994). Gerçekten sosyal adalet, kapsayıcılığı ve eşitliği teşvik ederek, kaynakları iyileştirerek ve destekleyici bir topluluk ortamı yaratarak insanların ait olma ve güvenme duygusunu geliştirmektedir. Bu anlamda, sosyal sorunlara sosyal adalet temelinde yaklaşmak ve politikalar üretmek, her şeyden önce bir hak olarak tanımlanmalıdır (Humphreys, 2009: 40-42).

Hak temelli yaklaşımda, yeni sorunlar ile güncellenmekte; birinci ve ikinci kuşak insan haklarına ek olarak üçüncü kuşak insan hakları da tanınmaktadır. Üçüncü kuşak insan hakları, 20. yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkmakta ve iklim değişikliği gibi dünyanın yaşanılır halinin yok etme potansiyeline sahip küresel sosyal sorunlara çözüm arama çabasından doğmaktadır. Bu kategorideki haklar, insan hakları statüsü şu anda tartışmalı olan bir dizi normatif ifadenin yanı sıra, kendi kaderini tayin hakkını

da içermektedir. Bunlar, kalkınma hakkı, barış hakkı, sağlıklı bir çevre hakkı ve nesiller arası eşitlik hakkıdır (Mearns ve Norton, 2010: 12).

Sosyal adalet ilkesine dayanan hak temelli bir yaklaşım, hem harekete geçmeye yönelik etkili bir ahlaki ve etik argüman, hem de daha otoriter bir temel sunmaktadır. Bu anlamda kamusal müdahale talep eden yükümlülükleri yeniden hatırlatmaktadır. Böylece devletin de görev ve yükümlülüklerinde bir değişiklik talebi gündeme gelecektir. İklim değişikliği gibi küresel nitelikli bir sorunu çözmek için küresel nitelikli çözümler gerekmektedir. Ancak bu yaklaşım, küresel bir otorite ya da kurumun tüm sorumluluğu üstlenmesi ve mücadeleyi yönetmesi anlamını içermemektedir. Bu anlamda küresel düzenin birincil yetkilileri devletlerin, iklim değişikliği ile ilgili mücadelesini küresel ortak anlayıştan kopmadan yönetmesi beklenmektedir (Christoff ve Eckersley, 2013: 165). Böylece, yasal düzenlemeler ve etkin denetim mekanizmasının işlerliği iklim değişikliği ile mücadelenin ilk ayağıdır.

Bununla birlikte, uluslararası hukuk uyarınca, hükümetlerin insan hakları yükümlülüklerine saygı duymaları, onları korumaları ve onlara uymaları gerekmektedir. Haklara saygı duymak ve onları korumak için devletler, insanların haklarından yararlanmalarına müdahale etmekten kaçınmalıdır. Ayrıca devletler, kişilerin haklarının üçüncü şahıslar (bireyler, şirketler veya diğer ülkeler gibi) tarafından ihlal edilmesini de engellemelidir. Ancak bu şekilde kurgulanmış iklim politikaları, çevreye biçilen piyasa değerlerini katılaştırarak doğal kaynakların metalaştırılmasının olumsuz etkilerine verilen devlet tepkisini temsil edebilir (Gough vd., 2008: 327).

İklim değişikliğinin hak temelli ele alınması, kendisinin de bizzat hakları ihlal etme kapasitesinden dolayı anlamlıdır. Bu anlamda Tablo 1, iklim değişikliğinin etkileri ve insan sistemlerine etkilerini özetleyerek ilgili olduğu insan haklarını göstermektedir.

Tablo 1. İklim Değişikliğinin Olası İnsan Hakları Etkileri

İklim Değişikliğinin Etkileri	İnsan Sistemlerine Etkileri	İlgili Haklar
Sıcaklık	Artan su güvensizliği	Yaşam
Aşırı hava olayları	Artan sağlık hastalık/ ölüm	Sağlık
Benzersiz sistemlere ^a karşı tehditler	Yaşam standardında düşüş	Eğitim
Yağış rejimlerindeki değişiklikler	Ekonomik etkiler	Temiz çevre
Biyolojik çeşitliliğe yönelik tehditler	Tarımsal verimsizlik	Barınma
Deniz seviyesinin yükselişleri	Güvenlik tehdidi	Mülkiyet
Büyük ölçekli felaketler	Arazi ve mülk değişimleri	Beslenme
	Yerleşim yeri ve göçler	Çalışma
	Siyasi / kamu hizmetleri	Yeterli yaşam standardı
	Hayati altyapıya verilen hasar	Özgür irade
	Kültürel bütünlük	Cinsiyet, çocuk ve yerli hakları
	Ekosistem hizmetlerinde düşüş	
	Etkilerin dağılımı	

^a Mercan resifleri örnek olarak gösterilebilir.

Kaynak: Cameron, E. (2011). Development, climate change and human rights From the Margins to the Mainstream?. Social Development Working Papers, 123, Washington, DC: World Bank, s. 14.

Tabloda görüldüğü gibi iklim değişikliği; evrensel, devredilemez, bölünemez, birbirine bağımlı ve bağlı olan bu haklardan yararlanmayı tehlikeye sokarak sorunun önemini açıkça ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, hak temelli yaklaşım, iklim değişikliğine yönelik sadece vaat eden finansman terimlerinin

ötesinde varoluşsal kaynakları savunmaktadır. Bununla birlikte hak temelli bir yaklaşım, bir hakkın ihlal edildiği durumlarda yürürlüğe girecek bir başvuru aracı olarak görülmeye engel olmaktadır. Hakkın başkaca hiçbir koşuta bağlı olmaksızın sağlanması gerçeği, bu hakkın güvenceye alınmasını, dolayısıyla ihlallerin gerçekleşmesine engel olacak süreçlerin de belirlenmesine yol açmaktadır (Suhrke, 1994: 473).

3. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İLE MÜCADELE TARTIŞMALARI

İklim değişikliği ile mücadele, küresel çapta tartışmalı konudur. Çevresel bağlamda bir mücadelenin yetersiz olacağı; sosyal, ekonomik ve politik sonuçlarını ele almak için teknik boyutun ötesine geçmek gerektiği belirtilmektedir (McNutt ve Hawryluk, 2008: 109-110). Buna göre, sosyal adalet ilkesinden yoksun bir müdahale yaklaşımında, iklim değişikliği ile mücadele sorumluluğunun bireylere devredilmesine yönelik bir eğilim gözlemlenmektedir. Böylece, iklim değişikliği ile mücadelede bireylerin sorumlu olduğu bir politik yaklaşım, mevcut eşitsizlik biçimlerini göz ardı ederek politikaların üretilmesi tehlikesini içermektedir. Ancak hak temelli adalet anlayışında, önceden var olan eşitsizliklerin ve bunların onları nasıl etkilediği çok daha net bir şekilde kabul edilmekte, dezavantajlara yönelik farkındalık geliştirilmekte ve iklim değişikliği ile mücadele bu anlayışla düzenlenmektedir (Bulkeley vd., 2014: 32). Bununla birlikte, iklim değişikliği ile mücadelenin yolu ve yöntemi konusunda da fikir birliğine varılmış değildir. Özellikle yaklaşım konusunda çeşitli tartışmalar yürütülmekte, sürdürülebilirlik, enerji verimliliği, karbon ticareti gibi birçok yaklaşımla iklim değişikliği ile mücadele kurgulanmaktadır (Beg vd., 2002: 129). Ancak, iklim değişikliği gibi yaşamsal ve toplumsal olarak yapılaşmış küresel bir sorunun çözümü için ortak bir anlayışa ihtiyaç duyulmaktadır. Bu başlık altında bu anlayışlardan ikisi incelenecek ve sosyal adalet bağlamında tartışılacaktır.

3.1. Dayanıklılık

Dayanıklılık (resilience) kavramı, mekanik sistemler için kullanılmakta iken, sosyal bilimlerde 1970'li yıllardan itibaren kullanılmaya başlanmıştır (Holling, 1973). Dayanıklılık, çevresel sorunlara toplumsal tepkileri ve değişimlere karşı tutumları incelemek için sistem teorisinden yararlanarak oluşturulmuştur. Buna göre dayanıklılığı, bir sistemin temelde aynı yapıyı korumak için aldığı şoku absorbe etme ve yeniden düzenleme kapasitesi olarak tanımlamak mümkündür (Folke, 2006: 259). Bu anlamda dayanıklılığın odak noktası, yeni risklerin ortaya çıkması karşısında eşitsiz dinamiklere sahip olan sistemlere, uyum ve iyileşme için yeni güçlerin ve kaynakların dahil edilmesi veya geliştirilmesini içeren; sürekli, aktif bir süreç olarak kavramsallaşmaktadır. Buna göre dayanıklılık, bir kişinin veya sosyal grubun zor bir durumda dengeyi ve bütünlüğü koruyabilme, yalnızca değişen koşullara uyum sağlama görevini değil aynı zamanda gelişme görevini de etkin bir şekilde çözebilme yeteneğidir (Grygorenko ve Naydonova, 2023: 78). Dayanıklılık perspektifi, küresel iklim değişikliği politikasını şekillendiren söylemin önemli bir bileşenidir (Brown, 2013: 108). Dayanıklı toplumlarda, herhangi bir sebepten kaynaklanan riskler, etkileri ve önlemleri önceden belirlenmiştir. Aynı şekilde bu toplumlarda,

tüm kesimlerin koruma altında olması ve toplumsal uyumun doğrudan sağlanması beklenmektedir. Bu anlamda dayanıklılığın temel vurgusu, sistemlerin yeniden organizasyon ile uyum ve öğrenme kapasitesidir (Turner, 2010).

İklim değişikliği çerçevesinden dayanıklılık, güncel ekonomik yaklaşımın odağını değiştirmektedir. Buna göre, ana akımda bireylerin eylemleri ve faaliyetleri esas odak iken; dayanıklılık, bir bütün olarak sistemin ve onu oluşturan her bir unsurun sosyal-ekolojik sistem olarak dönüşmesini talep etmektedir (Nelson vd., 2007: 400). Bu tür bir yaklaşım, iki açıdan radikal bir yeniliği temsil etmektedir. Öncelikle, iklim değişikliğine uyumun bir sistem sorunu ve sorumluluğunda olduğunu belirtmektedir. Mevcut durumda iklim değişikliğinin yönetişimi altında söz konusu sorumluluk paylaştırılmıştır (Fröhlich ve Knieling, 2013: 11). İkincisi ise hanehalklarının ve geçim kaynaklarının dayanıklılığını artıran uyarlanabilir eylemlerin her zaman sistemin dayanıklılığını artırmadığı gerçeğinin altını çizmektedir (Goulden vd., 2013: 921).

Dayanıklılık yaklaşımı, değişimin kaçınılmazlığını kabul etmekte ve belirsizliklerle mücadeleyi esas almaktadır. Belirsizliğini yönetmek ve geleceği şekillendirmek için doğru sistem özelliklerine sahip olmak gerektiğini savunmaktadır (Nelson vd., 2007: 407). Buna göre, dayanıklı toplumlarda, doğal afetler de dahil olmak üzere iklim değişikliğinden kaynaklanan potansiyel şokları önceden tahmin edebilmekte ve sistem bu şoklar karşısında hızla devreye girerek uyum sağlamayı kolaylaştırmaktadır. Ancak, sistemin kurgusu, sadece toplumun en savunmasız kesimlerini korumak üzerine değildir. Bu kesimler için, somut bir dizi önlem yerine sadece ekonomik yatırımlara ve ekonominin şokları absorbe etme potansiyeline güvenmek tercih edilmektedir. Bu anlamda dayanıklılık; kişisel, toplumsal, ekosistemsel, kentsel vb. düzeyde ele alınmakta ve bireysel ve toplumsal girişimlerle düzenlenmektedir. Buna göre, afetlerin karşısında tekrar toparlanma gücünün incelendiği toplumsal dayanıklılık (Abidoğlu, 2023; Wang, 2023) ve kentsel tepkilerin ele alındığı kentsel dayanıklılık (Alpan, 2014; Aygün ve Torlak, 2020; Konukcu, 2020; Tuğaç, 2018; Zhang, 2019) çalışmaları yoğunluktadır. Çalışmalarda, projeler geliştirerek kentsel politikalar üzerinde yeni mücadele alanları oluşturarak iklim değişikliğine karşı tepkilerin pratikteki işleyişini yeniden yapılandırmaya önem verilmektedir. Bu durum kentlerde, iklim değişikliği müdahalelerinin tasarlanması ve uygulanmasında yer alan kişilerin, iklim değişikliğine kimin için, nasıl ve hangi araçlarla müdahale etmesi gerektiği gibi sorulara çeşitli yanıtların verilmesine neden olmaktadır. Bir başka anlatımla, iklim değişikliği ile mücadele; kentlerde, kentlerin bölümlerinde ya da bölgelerde farklı bir görünüm sergilemektedir. Ancak söz konusu yaklaşım hem uygulama birliğinin pratikliğinden hem de kapsam açısından sosyal adaletin temini konusunda şüphelere neden olmaktadır. Özellikle, kentlerin dayanıklılığına yönelik geliştirilen her bir projede alt yapısal gelişmeler beklenmektedir. Ancak bu anlayış, kırsalı tamamen dışlamakta, kentlerin ise oluşumunda ortaya çıkan ayrı işlevlere sahip iç ve dış çeperleri de ayırtmaktadır (Connolly ve Anguelovski, 2021). Bu yaklaşım, toplumsal olarak potansiyel sosyal eşitsizlikleri derinleştirmesine ve iklim değişikliği ile mücadelenin toplumsallıktan ve sosyal adalet niteliğinden uzaklaştırılmasına yol açmaktadır.

Dayanıklılık yaklaşımının neden olduğu bu çelişkiler, amaç ve içeriğindeki dönüşümden kaynaklanmaktadır. Buna göre başlangıçta, sürdürülebilir kalkınmanın savunucuları tarafından yaşam destek sistemlerinin iyileştirilmesi için tasarlandığı; ancak daha sonra, piyasa ekonomisine, ekonomik faktörlerin çeşitliliğine ve doğal kaynakların sürdürülebilirliğine önem veren yönetim sistemlerine tabi olarak yeniden şekillendiği iddia edilmektedir (Reid, 2013: 361). Nitekim bu çerçeveden dayanıklılık, temel ekonomik refahı garanti altına almak ve çevresel sorunları azaltmak için yükümlülükleri devletten bireylere amaçlayan neoliberal sürdürülebilir kalkınmanın bir uzantısı olarak anlaşılmaktadır. (Death, 2010; Walker ve Cooper, 2011; Joseph, 2013; Reid, 2013; Ferguson vd., 2021; Hirai, 2022). Gerçekten dayanıklılık, ekonomik büyümenin meydana getirdiği çevresel ve sosyal tüm etkileri yok sayarak, piyasa ekonomisinin işleyişini ekonomik bir güvence olarak benimsemekte ve böylece, neoliberal düşünceye yaklaşmaktadır (Xu ve Grumbine, 2014: 711). Bu anlamda, özellikle iklim değişikliği ile mücadele gibi müzakere ile bağdaşan politik süreçlerin eleştirilebilir anlamından ve normatif içeriğinden uzaklaşmaktadır (MacKinnon ve Derickson, 2013: 258). Bu durum, sosyal sorunlara meydan okumak yerine onunla yaşayan, kendine güvenen, girişimci vatandaşlar yaratmaya yönelik neoliberal çabaları güçlendirmektedir (Grove, 2013: 5). Böylece sosyal adalet çerçevesinden bakıldığında, dayanıklılık yaklaşımı istenilen düzeyde adil değildir. Belirsizlikler karşısında sorumlu ve esnekliği vurgulayan bir sistem yaklaşımını savunan dayanıklılık, iklim değişikliğinin neden olduğu, halihazırda mevcut bulunan eşitsizlikleri ve eşitsizlik kaynaklarını dikkate almamaktadır. Bu anlamda, dayanıklı olmayanları ya da uyum sağlayamayanları kendi çaresizlikleri içerisinde bırakmak yerine (Ribot, 2011: 1160) mevcut eşitsizlik modellerine dikkat çekebilene ve bunları gidermek için ilgili bir sorumluluğu seferber edebilen bir yaklaşıma ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir.

3.2. Sosyal Politika

Sosyal politika kavramının ortaya çıkışı, piyasa ekonomisinin 19. yüzyılda, laissez-faire kapitalizmiyle kendini düzenlemesine denk gelmektedir. Halk sağlığı, eğitim, iş yasası ve sosyal sigorta gibi sosyal programlar, işgücü piyasasındaki yeni riskler ve güvencesizlikler, sendikalardan gelen baskılar, sosyal demokrat ve komünist partiler ve sivil hareketler karşısında sosyal adalet ve barışın korunması amacı ile ortaya çıkmaktadır. Ancak söz konusu programların birçoğunun kurumsallaşması İkinci Dünya Savaşı sonrasında itibaren görülmektedir (Gough, 2018: 109).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, refah devleti uygulamalarının artması ile sosyal devlet etkin hale gelmiş, sosyal politikanın içeriği de genişlemiştir. Böylece sosyal politika, tüm toplumu kapsamı altına alarak sosyal adalet amacını hedefleyen uygulamalar haline gelmiştir. Bu anlamda, ilk olarak geniş kalabalıkların benzer ihtiyaçlarına yönelik geliştirilen araçlar, dönüşerek farklılaşmış ihtiyaçlar için de uygulanmıştır. Dolayısıyla zaman içinde sosyal politika, dar anlamdaki işgücüne yönelik uygulamalar olmaktan, sosyal adaletin temelinde şekillenen toplumsal politikalara evrilmiştir (Koray, 2008: 35-39).

Sosyal politikanın geniş anlamda tanımı, “*amacı sosyal adalet olan, ekonomi biliminin tarafsız işleyen yasalarını düzeltici ve kapitalist toplum düzeni içinde sınıf savaşımının nedenlerini gidermeye*

dönük önlemler ve politikalar öngören, oluşturan bir denge, uyum ve barış bilimidir” (Talas, 1992: 19) şeklinde yapılmıştır. Bir başka tanım ise, *“ekonomik, sosyal, kültürel v.b. yönlerden güçsüz olan kişi ve kesimleri korumak, piyasa ekonomisi yasalarının yarattığı ve derinleştirdiği sosyal adaletsizlik ve eşitsizlikleri azaltmak amacıyla izlenmesi gereken politikaları, aynı zamanda tek yanlı ve iki yanlı araçlarla alınması gereken ve alınan önlemleri, yapılması gereken ve yapılan hukuksal düzenlemeleri ve değişkenleri inceleyen disiplinlerarası bir sosyal adalet bilimidir”* (Gülmez, 2008: 3) şeklindedir.

İklim değişikliği; yoksulluk, eşitsizlik ve istikrarsızlık gibi sosyal sorunların derinleştirmekte, bu çıkmaza ise çok çeşitli etkileri neden olmaktadır. Ancak sosyal politikanın geniş yelpazesi, iklim değişikliğinin çok çeşitli etkilerini kapsamına almaya uygundur. En nihayetinde, iklim değişikliği ekonomik, sosyal ve çevresel açıdan insanı tahrip ederken, sosyal politika insanı tahribattan korumak ya da tahribat izlerini yok etmek için vardır. Bu anlamda, iklim değişikliği ile mücadelede ihtiyaç duyulan azaltım (enerji, ulaşım, orman, ticaret vb.) ve uyum (eğitim, sağlık, barınma, sosyal güvenlik, istihdam vb.) politika ve programları sosyal politikanın temel odak noktasıdır. Özellikle, bütüncül ve toplumsal bir bakış açısı ile oluşan mevcut sosyal koruma araçları iklim değişikliğine uyum politikalarının en esaslı noktası konumundadır. Sosyal güvenliğin kapsamı ve kamusal işlevi; cinsiyet, yaş, sınıf, din, ırk ya da ırk gözetmeksizin korunmanın garantisidir. Nitekim, sosyal koruma politikaları ve programlarına iklim değişikliği etki ve sonuçlarını entegre etmek; hükümetler için hem iklim değişikliği ile mücadele hem de sosyal politika oluşturma alanlarında en önemli görev olarak tanımlanmaktadır (Calderón-Argelich, 2021: 7).

Sosyal politika, iklim değişikliği ile mücadelenin kurgulanmasında diğer yaklaşımlara göre iki önemli konuda fark yaratmaktadır. İlk olarak, sosyal politikanın, geleneksel sosyal sorunlar için yerleştirilmiş uygulamalar, küresel söylemler ve bilimsel verilere dayalı politikalar ile ilgili uzun bir geçmişe dayanan deneyimi söz konusudur. Özellikle, iklim değişikliğinin belirsizlikler içeren etki ve sonuçları göz önüne alındığından bu deneyime ihtiyacı olduğunu söylemek mümkündür (Caney, 2010: 72). Böylece, artan sıcaklıkların doğrudan etkilemesi beklenen sosyo-ekonomik koşullara ve temel ihtiyaçlara ilk müdahalenin garanti altına alınması sağlanabilir (Gough, 2008: 328-329). İkincisi ise sosyal politikanın esas aktörünün devlet olmasıdır. Sosyal politika, yoksulluğun, risklerin ve savunmasızlığın azaltılmasında önemli bir adım olduğu kadar, yarattığı iletişim ortamı ile de korumaya devam etmekte, hesap sorulabilir gerçek kişi ve kurumları da içerisinde barındırmaktadır (ILO, 2021: 135-138). Devletin esas aktör olduğu iklim değişikliği ile mücadelede, tüm paydaşların kapsandığı ve tüm kurumların içerildiği bir yönetim anlayışı mümkün hale gelmektedir. Böylece, hakların belirlendiği, korunduğu ve tam yararlanmanın sağlandığı aktif bir devletin varlığı, sosyal politikaların en savunmasız bireylere yönelik oluşturulmasını sağlayarak adil bir dağıtım tesis edecektir (Gough vd., 2008: 327).

İklim değişikliği ile mücadelenin en önemli tartışma konularından birisi, kaynakların mevcut ve gelecekteki sosyal riskler arasında nasıl dağıtılması gerektiğidir (Stern, 2008). Bu anlamda sosyal politikalar, en kırılgan toplumsal grubun yaşam standartlarının çalışmaya bağlı gelirleri ile bağını bir ölçüde azaltarak adil dağıtımı sağlamaktadır. Bununla birlikte, iklim değişikliğinin zorunlu kıldığı

ekonomik, sosyal ve kültürel dönüşüm maliyetlerinin sosyal politikalarca en aza indirilmesi mümkündür. Bu sayede, çevresel, sosyal ve ekonomik dönüşüm ve küresel bütünleşmenin sağlanması tahmin edilenden daha az maliyetli ve süreli olacaktır (Gough vd., 2008: 328).

TARTIŞMA VE SONUÇ

İklim değişikliği, mevcut ve gelecek nesiller için giderek büyüyen bir tehdit haline gelmektedir. Sürekli yükselen ortalama sıcaklıklar, aşırı hava olayları, deniz seviyelerinin yükselmesi gibi etkiler, yaşamı tehdit edecek büyüklükte sonuçlara neden olmaktadır. Bu sonuçlarla mücadele etmek, iklim değişikliğinin içerdiği belirsizlik, karmaşa ve öngörülemezlik nedeniyle zorlaşmaktadır. Ayrıca iklim değişikliği ile mücadele politikaları, söz konusu tehditleri azaltmayı amaçlasa da mevcut nesiller için sosyal eşitsizlikleri ve kamusal maliyetleri artırma riski taşımaktadır. Bu anlamda, politika araçlarının önemli sosyal sorunları tetikleyip tetiklemeyeceğinin ve iklim değişikliği etkilerine yönelik gerekli değişim ve dönüşümü sağlama kapasitesinin belirlenmesi mücadelenin odak noktasını oluşturmalıdır. Bu bağlamda, iklim değişikliği ile mücadelenin tüm sosyal sorunları içerecek ve tüm toplumu kapsayacak bir anlayış temelinde kurgulanmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Sosyal adalet, toplumsal sorunların çözümünde hak temelli bir yaklaşım öngörerek nimet ve külfetin dağılımında adaleti sağlamayı taahhüt etmektedir. Böylece, iklim değişikliği gibi birçok sosyal sorunu içinde barındıran ve toplumların varlığını tehdit eden sorunların temel ilkesi olmaya uygundur. Bununla birlikte, sosyal adalet, toplumun kırılgan ve görece daha fazla korunmaya muhtaç kesimine yönelik pozitif ayrımcılık argümanlarına sahiptir. Söz konusu ayrımcılık, diğer kesimleri dışlamayı içermediğinden en nihayetinde eşitsizliklerin ortadan kalkmasına ve adaletin sağlanmasına olanak tanımaktadır. Ayrıca, belirsizlikler içeren ve yüksek tahribat gücü olan iklim değişikliği etkilerinin; dayanışma, sosyal uyum, güven ve aidiyet gibi güçlü norm ve tutumları teşvik eden politikalara ihtiyacı vardır. Bu nedenle, iklim değişikliği ile mücadelenin sosyal adalet temelinde kurgulanması gerekmektedir.

İklim değişikliği ile mücadele, literatürde farklı ilke ve yaklaşımlarla kurgulanmakta; ekonomik, sosyal ve ekolojik olarak birçok farklı kavramla tartışılmaktadır. Bu yaklaşımlardan sosyal politika ve dayanıklılık olmak üzere ikisi, bu çalışmada ele alınarak incelenmiş ve sosyal adaletin tesisi bağlamında tartışılmıştır. Bu tartışma, iklim değişikliği ile mücadelenin kurgulandığı bugün ve yarın da yeni bir yaklaşıma duyulan ihtiyacı sorgulamak için önemlidir. Her iki yaklaşım altında da iklim değişikliği ile mücadelenin sosyal eşitsizlikleri nasıl etkileyeceğini belirlemek somut anlamda zordur. Ancak, iki yaklaşımın temel dinamiklerini, iklim değişikliği dinamikleri ile kesiştirerek sosyal adalet ilkesine hizmet edecek yaklaşımı belirlemenin mümkün olduğu söylenebilir. Bu bağlamda, çalışmanın sonucunda altı çizilmesi gereken üç önemli nokta ortaya konmaktadır.

İlk olarak, iki yaklaşım arasında deneyim ile ilgili önemli bir fark bulunmaktadır. Sosyal politika, sanayi devriminden bu yana ortaya çıkan her bir sosyal sorunun ilk elden muhatabıdır. Ancak dayanıklılık, 70'li yıllardan bu yana sosyal bilimler alanında kullanılan bir kavramdır ve spesifik olarak

çevresel sürdürülebilirliği hedeflemektedir. Bu anlamda, sosyal politikanın halihazırda içerdiği alt yapısal iyileşmeleri ve toplumsal destekleri içermektedir. Buna göre sosyal politika; eğitim, sağlık hizmetleri, sosyal güvenlik, güvenceler vb. araçlarla dayanıklılığın vadettiği sosyal dayanıklılığı sağlayabilir. Bu süreçte, toplumların ihtiyaç derecesine göre araçların sayısı ve/veya yoğunluğunun ayarlanması olanaklı olduğundan toplumun tam olarak kapsandığı görülmektedir. İkinci olarak ise, iki yaklaşımda uygulama araçlarının farklılığı dikkat çekmektedir. Dayanıklılık, bireysel ve toplumsal girişimler aracılığı ile gerçekleşmektedir. Dayanıklılık yaklaşımında kamusal düzenlemeler, mevcut olsa dahi uygulama birliği ve kurumlar açısından da bireysellik söz konusudur. Sosyal politika ise yasal düzenlemelerle hükümet güvencesindedir ve sivil toplum kuruluşlarının destekleri mevcuttur. Kamusal güvence, ekonomik ve sosyal güvenlerin yanında psikolojik olarak da refahı artıran bir etmendir. Bununla birlikte toplumların sürdürülebilirliğine katkı sağladığından iklim değişikliğinin belirsizlik içeren yapısı ile mücadeleyi daha mümkün kılmaktadır. Son olarak iki yaklaşım, iklim değişikliğine ile mücadeleyi kapsayan içerikleri bağlamında değerlendirilmektedir. Dayanıklılık bir bütün olarak sistemin sorumluluğunun altına çizmekte ve dönüşümün gerekliliğini belirtmektedir. Özellikle içerdiği esneklik anlayışı ile iklim değişikliğinin belirsizliğine karşı daha kolaylıkla politika değiştirilebilmesi önemli bir avantaj olarak görülmektedir. Ancak, ekonomik büyümeye atfedilen anlam ve politikaların normatif içeriğinden uzaklaşılması, sosyal adaleti sağlamak ile ilgili şüphe duyulmasına neden olmaktadır. Ancak sosyal politikanın, mevcut halinin güncellenmesi hatta genişletilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte sosyal politikanın deneyimi, kamusal müdahalelere dayanan yürütme aracı, evrensel normlara sıkı sıkıya bağlılığı ve normatif kurumlarla politik ilişkisinin önemli bir potansiyel içerdiği düşünülmektedir. Bu anlamda, iklim değişikliği ile mücadele için gerekli sorumluluk, istikrar ve meşruiyetin sosyal politikanın özünde mevcut olduğu ve dayanıklılığa göre sosyal adaletin tesisini sağlamakta güven verdiği söylenebilir.

Sonuç olarak, sosyal politika ve dayanıklılık, iki farklı açıdan iklim değişikliği ile mücadele kurgusu sunmaktadır. Bu kurgu içerisinde, sosyal politikanın dayanıklılığa göre daha fazla sosyal adaleti sağlamayı amaç edindiği görülmektedir. Nitekim, dayanıklılığın özellikle çevresel sorunların çözümünde sosyal politikaya destek olması mümkün görünmekle birlikte, yeni bir yaklaşım olarak sosyal politikanın yerine geçmesinin söz konusu olamayacağı anlaşılmaktadır. Ayrıca, sosyal politikanın içeriğinin iklim değişikliği bağlamında dönüşmesi ve politika araçlarının yıllar içerisinde uğradığı kayıpların yeniden kazandırılmasının iklim değişikliği ile mücadelede önemli bir adım olacağına inanılmaktadır. Sonraki çalışmalarda, sosyal politikanın iklim değişikliği ile ilişkisinin bire bir etkiler bağlamında değerlendirilmesi ve etkinliğinin ölçülmesi sosyal politika literatürünün gelişmesi için faydalı olacaktır.

ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ BEYANI

Etik kurul izni ve/veya yasal/özel izin alınmasına gerek olmayan bu çalışmada araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

DESTEK BEYANI

Çalışma herhangi bir kurum veya kuruluş tarafından desteklenmemiştir.

ÇIKAR BEYANI

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Abidoğlu, İ. (2023). Acının Sosyolojisi: Afetler, Toplumsal Dayanıklılık ve Teodise Problemi. *HUMANITAS - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(22), 1-21 .
- Adger, W. N., Barnett, J., Brown, K., Marshall, N. Ve O'Brien, K. L. (2012). Cultural dimensions of climate change impacts and adaptation. *Natural Climate Change*, 3, 112-117.
- Alpan, A. (2014). Dayanıklı Kentler Terimi Bir Moda Terim mi, Yoksa Aciliyet mi: İklim Değişikliği Altında Kentlerin Dayanıklılığına Kısa Bir Bakış. *İktisat ve Toplum*, 48, 60-68.
- Atgün, A. ve Torlak, S. E. (2020). Denizli İli'nin İklim Değişikliğine Karşı Dayanıklılığının İncelenmesi. *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 9(1), 648-664.
- Barbier, J. C. (2014). *The Road to Social Europe A Contemporary Approach to Political Cultures and Diversity in Europe*. London: Routledge.
- Barker, R. L. (1999). *The Social Work Dictionary*. Washington DC: NASW Press.
- Barker, T., Scricciu, S. ve Taylor, D. (2008). Climate Change, Social Justice and Development. *Development*, 51, 317-324.
- Beg, N., Morlot, J. C., Davidson, O., Afrane-Okesse, Y., Tyani, L., Denton, F., Sokona, Y., Thomas, J. P., La Rovere, E. L., Parikh, J. K., Parikh, K. ve Rahman, A. A. (2002). Linkages between climate change and sustainable development. *Climate Policy*, 2(2-3), 129-144.
- Borhade, A. (2011). Health of Internal Labour Migrants in India: Some Reflections on the Current Situation and Way Forward. *Asia Europe Journal*, 8(4), 457-460.
- Brown, K. (2013). Social ecological resilience and human security. L. Sygna, K. O'Brien ve J. Wolf (Eds.). *A changing environment for human security* içinde (108– 116). Routledge.
- Bulkeley, H., Edwards, G. A. S. ve Fuller, S. (2014). Contesting climate justice in the city: Examining politics and practice in urban climate change experiments. *Global Environmental Change*, 25, 31-40.
- Calderón-Argelich, A., Benetti, S., Anguelovski, I., Connolly, J. J. T., Langemeyer, J. ve Baró, F. (2021). Tracing and building up environmental justice considerations in the urban ecosystem service literature: A systematic review. *Landscape and Urban Planning*, 214, 104130.
- Cameron, E. (2011). *Development, climate change and human rights From the Margins to the Mainstream?*. Social Development Working Papers, 123, Washington DC: World Bank.
- Caney, S. (2010). Climate change, human rights and moral thresholds. S. Humphries (Ed.), *Human Rights and Climate Change* içinde (69–90). Cambridge: Cambridge University Press.
- Christoff P. ve Eckersley, R. (2013). *Globalization and the Environment*. Lanham, Maryland, US: Rowman & Littlefield Publishers.
- Coach, M. (2012). *Capitalism and Climate Change Theoretical Discussion, Historical Development and Policy Responses*. UK: Palgrave Macmillan.
- Connolly, J. J. T. ve Anguelovski, I. (2021). Three Histories of Greening and Whiteness in American Cities. *Frontiers in Ecology and Evolution*, 9, 1-17.
- Craig, G. (2002). Poverty, Social Work and Social Justice. *British Journal of Social Work*, 32, 669-682.
- Death, C. (2010). *Governing sustainable development: Partnerships, protests and power at the world summit*. London: Routledge.

- Dunlop, R. E. ve Brulle, R. J. (2015). *Climate Change and Society: Sociological Perspectives*. Oxford: Oxford University Press.
- Ferguson, P., Wollersheim, L. ve Lowe, M. (2021). Approaches to climate resilience: Mapping the key discourses. R. Brears, (Ed.). *The Palgrave handbook of climate resilient societies* içinde (1– 25). Springer Nature.
- Fernandes-Jesus, M., Brendon, B. ve Diniz, R. F. (2020). Communities reclaiming power and social justice in the face of climate change. *Community Psychology in Global Perspective*, 6 (2/2), 1-21.
- Folke, C. (2006). Resilience: The emergence of a perspective for social–ecological systems analyses. *Global Environmental Change*, 16(3), 253-267.
- Fröhlich, J. ve Knieling, J. (2013). Conceptualising Climate Change Governance. J. Knieling, W.L. Filho (Ed.). *Climate Change Governance* içinde (9-26). Berlin Heidelberg: Springer-Verlag.
- Gawde, N. C., Sivakami M. ve Babu, B. V. (2016). Utilization of Maternal Health Services Among Internal Migrants in Mumbai India. *Journal of Biosocial Science*, 767-796.
- Gough, I. (2018). *Heat, Greed and Human Need: Climate Change, Capitalism and Sustainable Wellbeing*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Gough, I., Meadowcroft, J., Dryzek, J., Gerhards, J., Lengfeld, H., Markandya, A. ve Ortiz, R. (2008). JESP symposium: climate change and social policy. *Journal of European Social Policy*, 18(4), 325-344.
- Goulden, M. C., Adger, W., Allison, E. H. ve Conway, D. (2013). Limits to resilience from livelihood diversification and social capital in lake social–ecological systems. *Annals of the Association of American Geographers*, 103(4), 906-924.
- Grove, K. J. (2013). Adaptation machines and the parasitic politics of life in Jamaican disaster resilience. *Antipode*, 1-18.
- Grygorenko, Z. ve Naydonova, G. (2023). The Concept of “Resilience”: History Of Formation and Approaches to Definition. *Public Administration and Law Review*, 2, 76–88.
- Gunderson, L. H. (2000). Ecological Resilience-In Theory and Application. *Annual Review of Ecology and Systematics*, 31, 425-439.
- Gülmez, M. (2008). *Avrupa Birliği ve Sosyal Politika*. Ankara: Hatiboğlu Yayınları.
- Hanna R. ve Oliva, P. (2016). Implications of Climate Change for Children in Developing Countries. *The Future of Children*, 26(1), 116-132.
- Hermwille, L. (2016). Climate Change as a Transformation Challenge. A New Climate Policy Paradigm?. *Ecological Perspectives for Science and Society*, 25(1), 19-22.
- Hirai, T. (2022). A balancing act between economic growth and sustainable development: Historical trajectory through the lens of development indicators. *Sustainable Development*, 30(6), 1900-1910.
- Holling, C. S. (1973). Resilience and stability of ecological systems. *Annual Review of Ecology And Systematics*, 4, 1-23.
- Humphreys, S. (2009). Competing Claims: Human Rights And Climate. S. Humphries (Ed.), *Human Rights and Climate Change* içinde (37–68). Cambridge: Cambridge University Press.
- ILO (2018). The employment impact of climate change adaptation. International Labour Office. Geneva.
- ILO (2021). Building social protection systems: International standards and human rights instruments. International Labour Office. Geneva.
- Joseph, J. (2013). Resilience as embedded neoliberalism: A governmentality approach. *Resilience*, 1(1), 38-52.
- Konukcu, B. E. (2020). Akut Şok ve Kronik Stresler Karşısında Kentsel Dayanıklılık & Sürdürülebilir Dayanıklılık Yaklaşımı. *Resilience*, 4 (2), 323-345.
- Koray, M. (2008). *Sosyal Politika*. Ankara: İmge Yayınevi.
- Lindley, S., O’Neill, J., Kandeh, J., Lawson, N., Christian, R. ve O’Neill, M. (2011). *Climate change, justice and vulnerability*. York: Joseph Rowntree Foundation.
- MacKinnon, D. ve Derickson, K. D. (2013). From resilience to resourcefulness: A critique of resilience policy and activism. *Progress in Human Geography*, 37(2), 253–270.

- McNutt, K. ve Hawryluk, S. (2008). Women and Climate Change Policy: Integrating Gender into the Agenda, A. Dobrowolsky (Ed.). *Women and Public Policy in Canada: Recent Trends* içinde (107-124). Oxford: Oxford University Press.
- Mearns, R. ve Norton, A. (2010). *Social Dimensions Of Climate Change Equity and Vulnerability In A Warming World New Frontiers Of Social Policy*. Washington: The World Bank.
- Mitsilegas, V. (2015). *The criminalisation of migration in europe: challenges for human rights and the rule of law*. Germany: Springer.
- Montt, G. (2018). *The gendered effects of air pollution on labour supply, Research Department*. Working Paper No. 27, Geneva: International Labour Office.
- Moss, J. (2015). *Climate Change and Social Justice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mullard, M. ve Spicker, P. (2005). *Social Policy in a Changing Society, Social welfare and social justice*. London: Routledge (Taylor & Francis e-Library Edition).
- Nelson, D. R., Adger, W.N. ve Brown, K. (2007). Adaptation to environmental change: contributions of a resilience framework. *Annual Review of Environment and Resources*, 32, 395-419.
- Ogunbode, C.A. (2022). Climate justice is social justice in the Global South. *Nature Human Behaviour*, 6, 1443.
- Paavola, J. (2008). Science and social justice in the governance of adaptation to climate change. *Environmental Politics*, 17(4), 644-659.
- Preston, I., Banks, N., Hargreaves, K., Kazmierczak, A., Lucas, K., Mayne, R., Downing, C. ve Street, R. (2014). *Climate Change and Social Justice: An Evidence Review*. York: Joseph Rowntree Foundation.
- Reid, J. (2013). Interrogating the neoliberal biopolitics of sustainable development-resilience nexus. *International Political Sociology*, 7, 353– 367.
- Ribot, J. (2011). Vulnerability before adaptation: toward transformative climate action. *Global Environmental Change*, 21, 1160-1162.
- Ruppel, O. C (2008). Third-generation human rights and the protection of the environment in Namibia, Human rights and the rule of law in Namibia, N. Horn and A. Bösl. (Ed.). *Human Rights and the Rule of Law in Namibia* içinde (ss. 101-120). Namibia: Macmillan.
- Schaffrin, A. (2011). No Measure without Concept. A Critical Review on the Conceptualization and Measurement of Environmental Concern. *International Review of Social Research*, 1(3), 11-31.
- Stern, N. (2008). The Economics of Climate Change. *American Economic Review*, 98(2), 1-37.
- Suhrke, A. (1994). Environmental degradation and population flows. *Journal of International Affairs*, 47, 473-496.
- Sun, J. ve Yang, K. (2016). The Wicked Problem of Climate Change: A New Approach Based on Social Mess and Fragmentation. *Sustainability*, 8(12), 1312.
- Talas, C. (1992). *Türkiye'nin Açıklamalı Sosyal Politika Tarihi*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Tuğaç, Ç. (2018). Türkiye İçin İklim Değişikliğine Dayanıklı Kentsel Planlama Modeli Önerisi: Eko Kompakt Kentler. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 32(4), 1047-1068.
- Turner, B. L. (2010). Vulnerability and resilience: Coalescing or paralleling approaches for sustainability science?. *Global Environmental Change*, 20(4), 570-576.
- UN (1992). United Nations Framework Convention on Climate Change, https://unfccc.int/files/essential_background/background_publications_htmlpdf/application/pdf/conveng.pdf.
- Venn, Alice, (2019). Social justice and climate change. T.M. Letcher (Ed.). *Managing Global Warming* içinde (711-728). Academic Press.
- Venugopal, V., Chinnadurai, J. S., Lucas, R. A. I. ve Kjellstrom, T. (2016). Occupational heat stress profiles in selected workplaces in India. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 13, 1-13.

- Walker, J. ve Cooper, M. (2011). Genealogies of resilience: From systems ecology to the political economy of crisis adaptation. *Security Dialogue*, 42(2), 143-160.
- Weckroth, M. ve Ala-Mantila, S. (2022). Socioeconomic geography of climate change views in Europe. *Global Environmental Change*, 72, 102453.
- Wiedmann, T., Lenzen, M., Keyßer, L. T. ve Steinberger, J. K. (2020). Scientists' warning on affluence. *Nature Communications*, 11, 3107.
- Wolf, M. (2012). Living with limits: growth, resources, and climate change. *Climate Policy*, 12(6), 772-783.
- Xu, J. ve Grumbine, R. E. (2014). Building ecosystem resilience for climate change adaptation in the Asian highlands. *WIREs Climate Change*, 5(6), 709-718.
- Zhang, M., ve Feng, X. (2019). A Comparative Study of Urban Resilience and Economic Development Level of Cities in Yangtze River delta Urban Agglomeration. *Urban Development Studies*, 26(01), 82-91.